

Halottak bűneinkben?!

Lekció: Ézs 43,1-13/Textus: Jn 8,21-30

2015. március 15.

Ez kemény beszéd. Jézus háromszor mondja az előtte állóknak, hogy „*bűnökben haltok meg*”. Nem túl megnyerő... Fontos, hogy lássuk, hogy ezek a súlyos szavak nem „derült égből villámcsapásként” hullanak Jézus hallgatóira. Egy előrehaladott folyamat része a ma olvasott szakasz, amely folyamatban Jézus egyre világosabban jelenti ki önmagát, és amelynek végső pontján, a teljes ellenkezés jeleként a hallgatók köveket ragadnak, hogy megkövezzék őt (v.59). A folyamat kezdete pedig nem más volt, mint hogy Jézus meggyógyított egy bénát szombaton, a nyugalom napján, és ez felbőszítette kora vallásos vezetőit (5.1-18; 7.21-24). Ahhoz, hogy ne az esetleges Jézussal, Istennel szembeni előítéleteinket halljuk ezekben a szavakban, látnunk kell, értenünk kell, hogy egy kemény beszélgetés közepén hangzik el mindez.

Ahogy egyre feszültebb a helyzet, és Jézus kimondja, „én vagyok”, nem kapcsol hozzá semmilyen képet, metaforát. Ebben a sorozatban Jézus „én vagyok” mondásait tekintjük át (Kicsoda Jézus? Ki vagyok én?), mint „én vagyok a világ világossága”, „én vagyok az ajtó”, „én vagyok az élet kenyere”, stb. A kép, a metafora mindig mélyebb szemlélésre, mélyebb keresésre hív, hiszen nem direkt módon beszél. Itt azonban nincs kép, csak ennyi: „én vagyok”. Sőt: „*ha nem hiszitek, hogy én vagyok, meghaltok bűneitekben.*” Mindannyian tudjuk, hogy van, amikor keményen, nyíltan, egyenesen, konfrontatívan kell beszélni. Amikor nincs idő kivárni, finomkodni, rávezetni, és ez nem az ítékezés, hanem éppen a törődés, a szeretet megnyilvánulása. Ilyenkor meg kell rázni a másik embert: ébredj már fel, nem látod, mi történik veled, hová tartasz?! Ma így áll előttünk Jézus. Kemény szavak – de engedjük közel magunkhoz. Ez a szakasz élénk adja az istenismeret-önismeret együttes elmélyülésének kikerülhetetlen folyamatát. Ennek a következő állomásai, időszakaszai vannak: 1. A zavar és küzdelem szakasza; 2. A megadás ideje; 3. Az élet megnyerése. Lássuk ezeket!

I. A zavar és küzdelem szakasza

Az elmélyülő önismeret és istenismeret az ember életében nem hasonlítható egy folyamatos, lineáris vonalhoz, amelyen szépen lépkedünk előre. Az isteni és emberi kapcsolata, a kettő összefüggésének felismerése nem megy feszültség, dráma, összeütközés nélkül. Ez az összeütközés azonban nem egyből nyílt. Először csak elkezdenek a korábban ismertek megrendülni, megremegni, és egyfajta zavar támad. A világ, tudjuk, már nem olyan, mint hittük; de még nem tudjuk, hogy milyen. Valami érződik, valami forr a mélyben, valami feszül, valami változik, de ez a zavar nem kellemes. Az isteni valóság közelít, de az emberi berögzött valóság tiltakozik.

Mindezt János evangéliumában abban látjuk, amit „jánosi kétértelműségnek”, „jánosi iróniának” neveznek a biblíamagyarázók. Visszatérő helyzet, hogy amint Jézus – aki Istentől jött – beszél, kijelenti magát, a hallgatói nem értik, félreértik a több szinten is értelmezhető szavakat. Az isteni valóság eljövetele nem magától értetődő, és nem következmények nélkül való. Figyeljük meg ezt ebben a szakaszban!

„*Én elmegyek, és keresni fogtok engem, de a bűnökben haltok meg: ahova én jövök, ti nem jöhettek.*” – Persze az olvasó tudja (hiszen ismeri a történet végét), amit a Jézus előtt ott állók nem, hogy Jézus haláláról és feltámadásáról beszél. A hallgatók válasza: „*Talán megöli magát, hogy azt mondja: Ahova én megyek, oda ti nem jöhettek?*” Nem értik, miről beszél Jézus, és ez zavart okoz. Talán öngyilkos lesz? És miért keresnék őt, hiszen örülnek majd, ha végre megszabadulnak tőle. De Jézus igazat mond, hiszen mindaz, amit keresni fognak majd (és ez itt valószínű a messiási váradalomra vonatkozik), az Jézusban volt jelen számukra is. Majd később Jézus arról szól, hogy „*ti lenről származtok, én pedig fentről származom; ti e világból származtok, én pedig nem e világból származom.*” De mindez félreértést szül, zavart kelt, nem megy át. Mert aki lenről, azaz e világból való (mint ők mindannyian, és mi mindannyian) nem képes egyszerűen, könnyen, „lineárisan” bevenni azt, hogy az a valaki, Jézus, egészen más, abszolút különálló, amit azzal mond el, hogy „fentről van”, „nem e világból van.” Nos, lehet, hogy ez így nem érződik, nem rendít meg, de próbáljuk magunkat beleélni a helyzetbe. Ott áll előttünk egy hús-vér ember, és ezeket a kijelentéseket teszi. És miközben minden tiltakozik benned (gondolj csak arra, milyen felkavaró, amikor egy furcsa emberrel találkozol, aki általad nem értett dolgokat magyaráz...), hogy Isten nem szokott emberként sétálni közöttünk, ez az illető egyre határozottabban folytatja. Zavar.

Szeretnék egy alapvető tételt nyíltan is kimondani: az isteni valósággal nem lehet találkozni zavar, értetlenség, küzdelem nélkül. Mert ő fentről van, mi lenről; ő nem e világból való (azaz túlmutat mindazon, amin mi láthatunk túl), mi pedig ebből a világból származunk. Amikor ennek valósága megérint, nyilvánvalóan nem úgy, hogy Jézus áll előttünk, de az ő szavában, egy róla beszélő emberben, egy istentiszteleten, egy titokzatos vagy éppen egy fájdalmas eseményben, egy születésben vagy egy halálesetben, egy megmagyarázhatatlan egybeesésben, egy váratlan megmenekülésben... akkor zavar támad. Mert a dolgok nem úgy vannak, ahogy eddig gondoltam. Mert a tapasztalatom, az észlelésem, valami egészen mára mutat, mint amit eddig igaznak tartottam. Megrendülés... zavar... félreértés... keresés. (Kognitív diszsonancia) Ijesztő, mert – érezzük – ha ez tovább megy, minden megrendül, minden változik, én is változom, a világról, Istenről, létről, nem-létről való meggyőződésem változik. Remegnek a falak, inognak az erősségek. Lehet, hogy az egészen más valósága, a felülről, nem ebből a világból való valósága érkezik hozzád? És ez akkor is így van, ha nem először találkozunk az evangéliummal, hanem már volt ilyen találkozásunk. Amikor azt hisszük, készen vagyunk. De kiderül, hogy nem. Isten újat cselekszik, és újból felkavarja az állóvizet. Mélyebb ismeret, mély változás kapujában állsz. Ő kijelenti magát, újra. A zavar és küzdelem időszak.

II. A megadás ideje

A felülről való nem jelentheti ki magát úgy, azaz nem érkezhets el az életünkbe, lényünkbe, tapasztalatunkba úgy, hogy ne nevezze néven radikálisan, valóságosan, nyíltan azt, ami ahhoz tartozik, hogy mi (hozzá képest) lenről, ebből a világból valók vagyunk: „*Ezért mondtam nektek, hogy meghaltok bűneitekben: mert ha nem hiszitek, hogy én vagyok, meghaltok bűneitekben.*” Ez kemény, ez felháborító, ez sokkoló. Ki veheti a bátorságot, hogy arcunkba vágja: ha nem hisztek, meghaltok a bűneitekben?

Ez kétszeresen is felháborító a ma emberének. Egyrészt, hogyan tehet bárki ilyen kizárólagos kijelentést a hitre nézve? Hogyan lehet a hithez ilyen súlyú kijelentést tenni? Mindenki úgy hisz, ahogy neki jólesik, ahogy az neki működik. Másrészt, meghalni a bűneitekben: miféle ítékezés, miféle moralizálás van emögött? Ez felháborító, ez sokkoló. De hadd tegyek hozzá az ilyen típusú ellenvetéseinkhez és ellenérzéseinkhez (amelyek azonnal bezárnak minket) egy kérdést: Ha valami sokkoló, akkor már nem is lehet igaz? – Próbáljunk mélyebbre hatolni e kemény kijelentésben, és vizsgáljuk meg közelebbről. Először a kijelentés logikája, majd az emberi tapasztalat által.

Szeretném, ha értenék Jézus kijelentésének súlyát az evangélium logikája alapján. Mert igaz, hogy a mai kultúra előfeltevései alapján egy ilyen kijelentés tarthatatlan, de az is igaz, hogy a bibliai kijelentés logikája szerint pedig szükségszerű. És ne felejtsd: a tiltakozásunk a zavar része; hiszen tiltakozásunk nem éppen annak szól, ami nem e világi – azoktól, akik evilágiak vagyunk? Ha őszinték vagyunk, és nyitottak, legalább az elvi esélyét meg kell adnunk annak, hogy meghaljuk, amit Jézus mond.

Jézusról azt hallottuk mindaddig, János evangélistától, de Jézus saját szavai által is, hogy ő az élet és ő a világosság (Jn. 1.4, és: „az élet kenyere”, a „világ világossága”). Ő az isteni élet, aki eljött a világba; ő az isteni világosság, aki megvilágosít minden embert. Az egész jézusi történet vagy nem más, mint Isten szeretete, jóakarata, hűsége, amellyel eljön ebbe a világba, hogy életet munkáljon - vagy pedig szélhámosság. Tegyük fel, hogy igaz, hogy ő valóban Isten, aki emberré lett; ő valóban az isteni élet és világosság, ő valóban valami olyat hoz, olyanban részesít, ami csak ahhoz hasonlítható, mint halálból életre kelni, vagy a sötétségből kilépni a világosságra. Ezzel a szeretettel, ezzel a törődéssel érkezik, erre mutatnak a jelek, amelyeket tesz (kenyér megszaportítása, béna meggyógyítása, stb.). Élet, világosság, reménység. És akkor, amikor ezt nyíltan kijelenti, azt mondják neki: nem. Te nem vagy sem élet, sem világosság. Nem kellesz. Mondhat-e mást (ha valóban ő az élet és a világosság), mint hogy ha nem hisztek, meghaltok a bűneitekben? Nem, nem fenyegetés ez, hanem tény; ha a fuldokló nem fogadja el a mentőövet, és az, aki dobja neki, azt mondja, ha nem fogadod el, belefulladász a tengerbe, akkor az nem fenyeget. Ez az evangélium belső, bibliai logikája: ha abban nem hiszünk, ha azt nem ismerjük személyesen, akit az Atya küldött, elpusztulunk nélküle. Meghalunk bűneinkben. Persze ez a belső logika, de miért is fogadnám el, ha én ezen kívülről szemlélem a világot?

Van-e bármi olyan tapasztalatunk, ami függetlenül a hitünktől, világpunktól, meggyőződésünktől, erre a jézusi igazságra mutat? Pusztító erő. Vagy visszafelé feltéve a kérdést: van-e bármi olyan bizonyítékunk, amely azt mondatja velünk, hogy teljességgel valószínűtlen az, hogy „meghalunk bűneinkben”, erről szó sincs, ez teljesen irreleváns tapasztalataink szerint?

A bűn pusztító erő: lélektani, kapcsolati, társadalmi, fizikai, erkölcsi, környezeti értelemben. Erő, amely felütötte a fejét, és eluralkodott a világban. Nem morális kategória pusztán, sokkal inkább olyan hatalom, amely módszeresen felszámol, szétzilál, semmissé tesz mindent. Ki nem ismeri ezt az erőt – a világban, és önmagában? Ki nem ismeri a hűtlenséget, az irigységet, a rendezetlen kívánságot, a gyűlöletet, a hazugság erejét? Ki nem ismeri a szolgaságot, amint ezek nemcsak egyéneken uralkodnak, hanem a politikában is elhatalmasodnak, és milliókat pusztítanak el? Ki

nem látja ezeknek erejét gazdasági struktúrákban, amelyek milliók életét nyomorítják meg, vagy emésztik fel? Ha csak egy kicsit is őszinték vagyunk, és levesszük előítéleteinket: van-e bármi, ami annak az ellenkezőjére mutat meggyőző módon, mint hogy az egész emberiséggel egyetemben „meghalunk bűneinkben?” És hogy mennyire kikerülhetetlen és kitörölhetetlen ez a kérdés mindannyiunk számára, azt mutatják mindazok a fikciók (irodalmi művek, filmek...), amelyek alaptörténete az, hogy hogyan kerül legyőzésre a pusztító rossz és gonosz. Gyermekkorunk óta ezek formálnak, ezek vannak velünk. Vajon tényleg annyira idegen és tarthatatlan, amit Jézus mond az állapotunkról, a helyzetünkről: meghaltok bűneitekben? Ezzel a kérdéssel mindannyiunknak szembe kell nézni...

Azt mondtam, az isten- és önismeret folyamatának második nagy szakasza, amely a zavart követi, a megadás ideje. Önmagunk megadása a felülről való Jézus igazságának ez: ha nem hiszek, ha nincs velem közösségem, ha nem éltet, aki felülről jön, ha nem árad belém, ami nem ebből a világból származik, meghalok bűneimben. A zavar rámutathat, elvezethet a megadás felé. Igen, nélküled elvesztem, nélküled elvesztünk ennek a pusztító erőnek kiszolgáltatva. Ez a megadás. Nem tiltakozom többé elismerni, hogy életem ennek az erőnek véglegesen kitett, amely felett nincs hatalmam győzni (önismeret), és ezt a valóságot csak Jézus szavában tudom elfogadni (istenismeret). De ennek a megadásnak van egy nem várt pozitív oldala is. Tudniillik ha ezt hiszed, igaznak tartod, akkor magyarázatot kapsz mindarra a szörnyűsége, gonoszságra, amely jelen van a világban. Akkor nem kell, hogy hasadtság legyen a tapasztalatod és a meggyőződésed között. És persze ennél többről is szó van. Halál után élet: hogyan nyerjük el az életet?

III. Az élet megnyerése

A megadás ideje, és az élet elnyerésének ideje valójában párhuzamos, még akkor is, ha a logikai sorrend fontos. Amint elér Jézus kijelentése arról, hogy a bűn mindannyiunk univerzális és halálos valósága, úgy nyílik meg előttünk Jézus önközlésének mélysége és valósága: „én vagyok.”

Amikor Jézus kijelenti, hogy meghaltok bűneitekben, ha nem hiszitek, hogy „én vagyok”, azonnal megkérdezi tőle: „*Ki vagy te?*” Ez rámutat Jézus önközlésének beható voltára. Valamit hozzá kell tenni ahhoz, hogy „én vagyok.” Mondd meg, hogy ki vagy? Lehet, hogy itt még nem értik, ami a fejezet végére egyértelmű lesz nekik is, hogy amikor Jézus azt mondja, „én vagyok”, nem azért nem egészíti ki a kifejezést, mert elfelejti, vagy titkolódzik, hanem azért, mert ennél többet nem mondhat. Azt mondja, amit az Úr mondott Ézsaiás próféta által több száz évvel korábban: „*Ti vagytok a tanúim – így szól az Úr -, és szolgálaim, akiket kiválasztottam, hogy megismerjétek, higgyetek bennem, és megértsétek, hogy csak én vagyok. Elöttem nincs isten, és utánam sem lesz. Én, én vagyok az Úr, rajtam kívül nincs szabadító...*” (Ézs. 43.10-11) A vagyok szól, az örök létező, Isten, minden élet forrása. „Én vagyok”, mondja Jézus, hiszen ebben felülről való, ebben nem e világból való, és ebben lesz élet azoknak, akik halottak bűneikben. Ha Isten Isten, nincs több annál, mint hogy „én vagyok.” Ez a legközvetlenebb önközlés. Ő a lét, benne dobban a szívünk, általa lélegzünk, benne vagyunk.

Hogyan öleljük magunkhoz az életet mi, akik a bűn halálos valósága szorításában vagyunk? Nagy titok, nagy paradoxon áll itt előttünk, és mégis ebben fakad fel minden zavarunk és minden megadásunk, az egész megismerési folyamat értelme, célja, végállomása. „*Amikor felemelitek az Emberfiát, akkor tudjátok meg, hogy én vagyok...*” Miről beszél Jézus?

Jézus messzebb lát a hallgatóinál, Jézus előretéket, és tudja, hogy ez az összeütközés oda fog vezetni, hogy egy nap „felemelik” őt. Ez a felemeltetés pedig, János evangéliuma nyelvezetében, egyértelműen arra mutat, amikor Jézust keresztre szegezik, majd a keresztet felállítják (vö. 3.14). Jézus tehát látja, tudja, mi vár rá: a kereszthalál. De van ennek egy még mélyebb jelentése is, amit szintén nem értenek Jézus hallgatói (hiszen letről valók, mint mi is...). A kereszthalál nem a végső pont, hanem egy állomás az úton oda, ahonnan Jézus jött, felfelé, az Atyához. Mert míg ők csak felemelik Jézust, azaz megölik majd, tudtukon kívül részesei annak, ahogy Jézus felemeltetik, azaz feltámad, és az Atyához megy teljes dicsőségben. És amikor ez megtörténik, akkor megismeritek: „én vagyok.” Most, amikor Jézus él, és beszél veletek, nem hiszitek, hogy „én vagyok”; bűneitekben halottak vagytok. De akkor, amikor Jézus meghal, és feltámad, akkor majd felismeritek, hogy mindaz igaz, amit mondott, hogy ő valóban az egyetlen „én vagyok”, itt, közöttünk, velünk, értünk.

Most nem hisztek nekem, de akkor majd belátjátok. Mi ez? Fenyegetés? Akkor majd rájöttök, mit veszítettetek? (Keresni fogtok majd, de nem találtok...) Ígéret? Nem baj, hogy most nem hisztek, semmi baj; majd akkor úgyis hinni fogtok? Féltünk, mert fenyeget? Ne törődjünk semmivel, mert úgyis „minden jó, ha a vége jó?” Hogyan nyerjük meg az életet?

Azt gondolom, annak van igaza, aki azt írja: „*se nem üdvígéret, se nem kárhózzattal való fenyegetés, hanem mindkettő lehetősége.*” (Bolyki János, Igaz tanúvallomás, 239) Itt állunk most, ezen a ponton. És véletlenül se gondold, hogy azért, mert neked dogmatikailag semmi kifogásod, kérdésed azzal, hogy „meghaltok bűneitekben” és azzal, hogy Jézus az „én vagyok”, nem vagy érintett. És véletlenül se gondoljuk, hogy azért, mert ismerjük a zavar, megadás és élet elnyerése folyamatot, hiszen végigéltük már, számunkra ez lezárt kérdés. Hiszen az istenismeret-önismeret mélyülése, életünk, lényünk, közösségünk formálódása nem befejezett. Ezért azt kell látnunk, hogy ezt a folyamatot nem egyszer éljük meg, hogy befejezetté legyen, mintegy lineáris vonal mentén, hanem sokkal inkább spirálisan, ismétlődően, egyre mélyülő módon.

Ha most a zavar időszaka van, mert amit eddig hittél és gondoltál - akár Istennel kapcsolatban is – az megrendül, akkor ismerd el. Valami érkezik, valami közelít, valamit nem értünk, de Jézus áll előttünk. A zavart ne tagadd, vagy éppen ne engedd, hogy elvonjon Jézustól, hanem lásd úgy, mint egy újabb út kezdetét.

Ez az út megint, mélyebben, alaposabban, elvezet majd a megadáshoz. Talán még alapvetőbben ismered fel, mit jelent, hogy mindnyájan hallottak vagyunk a bűneinkben. Engedd, hogy a Szentlélek meggyőzzön, szembesítsen. Adj neki igazat. Add meg magad. És akkor felragyog az élet, újra, még világosabban. Krisztusban, a kereszten, ahol ő nem elvész, hanem felemeltetik. És amint felemeltetik, úgy emel fel téged is. Lentről vagy, de már fentről is. E világból, de már abból is. Halott vagy – de mégis élsz. Mert ismered azt, aki azt mondja: „Én vagyok.” Ámen!